

8. Трансформація земельних відносин до ринкових умов: наукове видання / Саблук П.Т., Федоров М.М., Месель-Веселяк В.Я. [та ін.] – К.: Інститут аграрної економіки, 2009. – 116с.
9. Колотуха С.М. Кредитування сільськогосподарських підприємств як ефективне джерело інвестиційної діяльності/ Колотуха С.М., Борецько І.П.// Економіка АПК. – 2009. - №1. – С.89-96.

Рассмотрена система методологических принципов, которые должны быть заложены в основу реализации потенциала отношений частной собственности на землю в аграрном секторе экономики.

We consider a system of methodological principles, which should be at the core of the potential of the relations of private property on land in the agrarian sector of the economy.

Рецензент: д.е.н., професор Є. В. Мішенін
Дата надходження до редакції: 01.04.2012 р.

УДК: 332.365

СТАНОВЛЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПДВ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

Н. М. Сапич, к.е.н., доцент, сумський національний аграрний університет

Проаналізовано діючий механізм функціонування ПДВ в аграрному секторі економіки і запропоновано напрями його вдосконалення.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Особливістю функціонування ПДВ для сільськогосподарських товаровиробників є запровадження спеціального режиму його справляння. Такий режим передбачає надання аграріям пільг по сплаті ПДВ для поліпшення їх фінансового стану. Рівень доходів сільськогосподарських товаровиробників визначається комплексом факторів, важливе місце серед яких посідає державна політика підтримки, зокрема і через податкову систему. Проте, дохідність виробництва більшості видів сільськогосподарської продукції протягом багатьох років залишається вкрай низькою. Це свідчить про недосконалість діючого механізму справляння ПДВ в аграрному секторі економіки. Академік УААН М.Я.Дем'яненко вбачає основні недоліки існуючого порядку застосування спеціального режиму ПДВ у важкодоступності (зарегульованості) і суттєвому впливі адміністративного фактору; несистематичному характері; відсутності стимулюючого впливу на нарощування обсягів виробництва та цільової спрямованості витрачання одержаних сум підтримки [1, 75]. Отже, дослідження проблеми функціонування ПДВ для сільськогосподарських підприємств є актуальним і необхідним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні положення і практика застосування ПДВ в аграрному секторі економіки досліджуються в працях М.Я. Дем'яненка, Д.І. Деми, Т.О. Осташко, Л.В.Синявської, Л.Д.Тулуша та ін. Водночас наявність у діючому порядку застосування спеціального режиму справляння ПДВ названих вище недоліків вимагає подальших досліджень даної проблеми.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є аналіз діючого механізму функціону-

вання ПДВ в аграрному секторі економіки і розробка напрямів його вдосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. ПДВ вважається таким податком, який є найбільш проблематичним для підприємств усіх галузей і сфер діяльності економіки України. Не випадково ряд науковців пропонують скасувати ПДВ або замінити його на податок з реалізації [2; 3, с.108]. Безумовно, податок з реалізації порівняно з ПДВ має очевидні переваги як для держави, так і платників [2, с.41-42]. Проте, слід враховувати, що Україна визначила свою інтеграційну спрямованість до Європейської спільноти, де діє ПДВ, і це, відповідно, зобов'язує нас адаптувати податкову систему до європейських вимог і стандартів.

Проблемність ПДВ в Україні обумовлюється тим, що його було впроваджено при вкрай завищеній ставці стягнення, відсутності досконалого механізму функціонування і неврахуванні кризового стану економіки в цілому та особливої гостроти його прояву в таких галузях, як сільське господарство.

Враховуючи досвід зарубіжних країн, можна зробити висновок, що ПДВ позитивно впливає на економічний розвиток при певних умовах його введення, а саме:

- наявності економічного піднесення;
- стабілізації грошово-кредитної системи;
- поступовості внесення змін у структуру податкової системи;
- обґрунтованому визначенні ставок стягнення;
- забезпеченні ефективного механізму відшкодування;
- рішучій протидії корупції.

Крім названих умов, слід також взяти до уваги положення методологів теорії оподаткування щодо застосування непрямих податків. По-

перше, для забезпечення рівномірності оподаткування і реалізації регулюючої функції перевагу слід надавати прямим податкам, оскільки непрямі податки виконують виключно фіскальну функцію [4, с.235; 5, с.105-107; 6, с.155, 549-550]. По-друге, непрямі податки можна запроваджувати і підвищувати лише по мірі зростання добробуту населення [7, с.18;]. По-третє, предмети масового вжитку мають бути звільнені від непрямих податків [8, с.253]. Крім того, непрямі податки є більш сприятливими для зловживань ніж прямі, а їх стягнення для держави є дорожчим [9, с.227]. Остання аксіома особливо актуальна для сучасної практики адміністрування ПДВ в Україні, оскільки даний показник «давно став синонімом корупції» [10, с. 11].

Введення ПДВ в Україні у 1992р. відбулось всупереч зазначених умов і фундаментальних положень теорії оподаткування, що спричинило значні негативні наслідки для економіки в цілому і особливо для сільськогосподарського виробництва. Науковці одностайні стосовно руйнівного впливу ПДВ на розвиток аграрного сектору економіки України у 1990-ті рр. [11, с.19; 12, с.40].

ПДВ, як відомо, це податок на споживання, тобто його сплачують споживачі. Аграрні підприємства є споживачами багатьох матеріально-технічних ресурсів різних галузей економіки – тракторного, транспортного і сільськогосподарського машинобудування, хімічної промисловості, мікробіологічної промисловості, будівництва тощо. Вдосконалення механізму функціонування ПДВ у неаграрних галузях економіки-дослідники вбачають у реалізації наступних заходів:

- скороченні податкових пільг по сплаті ПДВ;
- зниженні ставок стягнення ПДВ та їх диференціації по галузям, сферам і виробництвам, як для стимулювання попиту, так і дотримання принципу рівномірності оподаткування;
- перехід від вульгарного ПДВ, для якого домінуючою є фіскальна функція, до компенсаційного з технологічно забезпеченим відшкодуванням і сприянням мобілізації інноваційно-технологічного розвитку;
- підвищенні ефективності відшкодування ПДВ [13, с.24; 14, с.41-42].

Рівень цін на засоби виробництва, що споживаються аграрними підприємствами, впливає на обсяг їх попиту та на собівартість продукції, яку вони виготовляють. Відповідно, завищений ПДВ на продукцію галузей, які є фондозабезпечувальними для сільського господарства, ускладнює проблему технологічного оновлення сільськогосподарського виробництва, а також обмежує платоспроможний попит населення на продукти харчування. Наявність єдиної ставки стягнення ПДВ для усіх його платників, незалежно від галузі і сфери діяльності, не сприяє впровадженню інноваційних технологій і робить неконкурентоспроможними вітчизняних виробників, що вигото-

вляють для селян техніку та інші засоби виробництва, порівняно з іноземними постачальниками. В кінцевому результаті все це негативно впливає на ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств.

В Україні більшість платників ПДВ нині оподатковуються за ставкою 20%. Податковим кодексом передбачено введення основної ставки ПДВ у розмірі 17% з 1 січня 2014 р. У статтях 195-197 Податкового кодексу України перелічуються операції, що підлягають оподаткуванню за нульовою ставкою, а також які не є об'єктом оподаткування і які звільнені від оподаткування, але виробництв, що є постачальниками матеріально-технічних ресурсів для сільськогосподарських підприємств, серед них немає [15].

Аналіз сучасної практики стягнення ПДВ у європейських країнах вимагає звернути нашу увагу на наступні аспекти. По-перше, незважаючи на понад 30-ти річний період уніфікації європейських податкових систем, серед країн Західної Європи зберігається помітна різниця у ставках стягнення ПДВ. При середній основній ставці у 18,7% вона коливається від 6,5% у Швейцарії до 25% у Швеції, лише у шести європейських країнах ставка ПДВ сягає 20% і більше. По-друге, усі європейські країни (за винятком Данії, Ісландії та Мальти) поряд з основною мають пільгову ставку стягнення ПДВ, яка поширюється на соціально важливі товари (в тому числі і продукти харчування). Пільгова ставка знаходиться у межах 5-10%. І, по-третє, для більшості країн Західної Європи домінування непрямих податків у загальній сумі доходів бюджету мало місце наприкінці XIX - на початку XX ст. У XX ст. і на початку XXI ст. поступово посилюється тенденція підвищення питомої ваги прямих податків, які перетворюються на основне джерело поповнення бюджету. Останнє обумовлюється піднесенням життєвого рівня широкого кола населення, підвищенням податкової культури, підпорядкуванням податкових систем принципів соціальної справедливості ПДВ [13, с.23].

Фактичний стан стягнення ПДВ в Україні відрізняється від названих вище ознак податкових систем європейських країн. За 2002-2010 рр. при майже незмінному рівні податкових надходжень у доходах зведеного бюджету України (72,3- 74,6%) питома вага ПДВ зросла з 21,8 до 27,5% [Розраховано за даними: 16с.55-56]. У західноєвропейських країнах по даним на кінець 1990-х рр. питома вага ПДВ у податкових надходженнях була у межах 13 (Люксембург) – 21,7% (Австрія), а з урахуванням зазначеної вище тенденції, їх сучасний рівень є нижчим [17, с.33-34]. Для наближення податкової системи України до європейських аналогів і підвищення конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників вважаємо за доцільне введення для українських платників ПДВ пільгової ставки. Враховуючи вплив фондо-

постачальних підприємств на ефективність сільськогосподарського виробництва, пропонуємо стягувати з них ПДВ за пільговою ставкою, яка б не перевищувала 10%.

Для сільськогосподарських підприємств пільги щодо сплати ПДВ було започатковано Указом Президента України №1328/98 від 2 грудня 1998 р. «Про підтримку сільськогосподарських товаровиробників» [18]. Згідно даного Указу на раховані сільськогосподарськими підприємствами суми ПДВ від операцій з продажу товарів власного виробництва не підлягають сплаті до бюджету. Ці кошти залишаються у розпорядженні сільськогосподарських підприємств для придбання матеріально-технічних ресурсів виробничого призначення. У разі нецільового використання вони стягуються до державного бюджету. Для контролю за цільовим використанням нарахованих сум ПДВ, вони перераховуються на окремі спецрахунки. Перерахування цих коштів у банківських установах має відбуватися у терміни, що передбачені для перерахування сум ПДВ до бюджету. При неперерахуванні зазначених коштів на окремі рахунки, вони визначаються як такі, що використовуються не за цільовим призначенням, і підлягають стягненню до бюджету. Даний порядок, як спеціальний режим оподаткування сільськогосподарських товаровиробників, передбачається статтею 209 Податкового кодексу [15].

Складнощі у веденні податкового обліку ПДВ і цільове обмеження використання нарахованих до сплати його сум спричиняє те, що певне навантаження по сплаті ПДВ для сільськогосподарських підприємств нині ще зберігається, хоча воно суттєво і менше, ніж було у 1990-х рр. При цьому слід звернути увагу, що тягар ПДВ розподіляється вкрай нерівномірно між сільськогосподарськими підприємствами, що призводить до суттєвого підвищення загального податкового навантаження. Так, якщо в середньому у 2010 р. господарства Сумської області в розрахунку на 1 га сільгоспугідь сплатили податків на суму 104,32 грн., з яких 13,89 грн. - ПДВ, то окремі під-

приємства здійснювали податкові платежі у значно більших розмірах - у межах 80-214 грн., з яких 47-124 грн. - ПДВ. Наявність значної різниці у рівнях навантаження по ПДВ є результатом недосконалої механізми бюджетного відшкодування та використання пільг по сплаті даного податку. Сільськогосподарські підприємства, податкові платежі яких є значно вищими порівняно з іншими є такими, що протягом усіх останніх років, починаючи з їх реформування, забезпечують стабільні фінансово-економічні результати. Однак, розширення площ землекористування до оптимальних розмірів, впровадження інноваційних технологій є для даних господарств, як і для решти, проблематичним.

Прийнятий 31 жовтня 2008 р. Закон України «Про першочергові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» передбачає застосування для аграрних підприємств ставки ПДВ на рівні 20%, а також скасовує бюджетне відшкодування від'ємної різниці між сплаченим (нарахованим) ПДВ з поставлених сільськогосподарських товарів (послуг) і придбаних матеріально-технічних ресурсів. Таке відшкодування отримують лише експортери сільськогосподарської продукції [19, с.13-15; 15]. Запровадження з 1 січня 2009 р. наведених норм спричинило посилення податкового навантаження по сплаті ПДВ на сільськогосподарські підприємства, хоча загальновизнаним постулатом економічної теорії є зниження під час кризи податків для платників, які знаходяться у незадовільному фінансовому стані.

Нараховані суми ПДВ на сільськогосподарську продукцію призводять до подорожчання продуктів харчування, що обмежує і так низьку платоспроможність нашого населення. Динаміка споживання основних продуктів харчування населенням України є вкрай незадовільною (табл. 1). Вона свідчить про кризовий стан сільськогосподарського виробництва, тому що нині майже по всім продуктам ще овочі та баштанні продовольчі культури).

Таблиця 1

Споживання продуктів харчування в Україні, на одну особу за рік, кг*

	Раціональна норма	Роки					2010, %	
		1990	1995	2000	2005	2010	до норми	1990 р.
М'ясо і м'ясопродукти (у перерахунку на м'ясо; включаючи сало і субпродукти в натурі)	78	68	39	33	39	52	66,7	76,5
Молоко і молочні продукти (у перерахунку на молоко)	370	373	244	199	226	206	55,7	55,2
Яйця, шт..	274	272	171	166	238	290	105,8	106,6
Риба і рибопродукти	20	17,5	3,6	8,4	14,4	14,5	72,5	82,9
Цукор	40	50	32	37	38	37	92,5	74,0
Олія	13	11,6	8,2	9,4	13,5	14,8	113,9	127,6
Картопля	105	131	124	135	136	129	122,9	98,5
Овочі та баштанні продовольчі культури	104	102	97	102	120	144	138,5	141,2
Плоди, ягоди та виноград (без переробки на вино)	75	47	33	29	37	48	64,0	102,1
Хлібні продукти (хліб, макаронні вироби у перерахунку на борошно; борошно, крупи, бобові)	115	141	128	125	124	111	96,6	78,7

*розраховано за даними джерела [16, с.416; 20, с.261.]

ПДВ з операцій по поставці продукції сільськогосподарськими підприємствами не повинна

дорівнювати загальній величині. Деякі науковці стверджують, що застосування спеціальної став-

ки ПДВ для сільськогосподарських підприємств не приведе до значного зростання їх доходів, а лише ускладнить бухгалтерську звітність [21, с.134-135]. На нашу думку, забезпечити зростання дохідності сільськогосподарських підприємств можливо при умові комплексного задіяння усіх факторів, які її визначають. При цьому не слід поділяти фактори дохідності на такі, які підвищують її в більшій мірі і в меншій. Вважаємо, що для створення сприятливого податкового середовища по сплаті ПДВ сільськогосподарськими підприємствами не можна обмежуватися частковим поліпшенням порядку справляння даного податку (наданням окремих пільг, зниженням ставки або застосуванням нульової ставки для оподаткування певних видів сільськогосподарської продукції). Потрібно кардинально змінити підхід щодо стягнення ПДВ з сільськогосподарських підприємств і суміжних з ними товаровиробників. Враховуючи необхідність гармонізації нашої податкової системи до європейських норм, сільськогосподарські підприємства мають залишитися платниками ПДВ, але для них повинна застосовуватися нульова ставка оподаткування по всім видам проданих (поставлених) товарів сільського господарства, а також супутніх їм послуг.

Запровадження нульової ставки стягнення ПДВ для сільськогосподарських підприємств буде також сприяти дотриманню принципу рівномірності оподаткування у аграрному секторі. Як відомо, нині значні обсяги виробництва сільськогосподарської продукції забезпечуються господарствами населення. Так, у 2010 р. в Україні 55,1% валової продукції сільського господарства вироблялося у господарствах населення, в тому числі 54,9% - продукції рослинництва і 55,3% - продукції тваринництва [розраховано за даними: 16, с.139]. Господарства населення не є платниками ПДВ на відміну від сільськогосподарських підприємств. При діючому порядку нарахування і стягнення ПДВ, а також інших податків і зборів у сільськогосподарських підприємств податковий тягар є значно більшим, ніж у господарств населення. По даним за 2010 р. в Сумській області сільське населення у порівнянні з аграрними підприємствами сплатило загальних податків в 5,2 рази менше, а в розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь податкове навантаження у населення було меншим у 3,6 рази. Така ситуація не відповідає принципам вільної конкуренції і не сприяє піднесенню фінансового стану сільськогосподарських підприємств, а відповідно, не створює економічних передумов для підвищення у них ефективності виробництва в цілому і ефективності використання земельних ресурсів зокрема. Таким чином, беручи до уваги сучасну соціально-економічну структуру аграрного сектору України, значення його складових у забезпеченні населення продовольством і суттєву різницю у рівнях їх оподаткування, введення нульової ставки ПДВ

для сільськогосподарських підприємств є необхідним.

Використання перерозподільного механізму і стимулюючих важелів системи оподаткування для підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва вимагає змін у розподілі податкового навантаження серед підприємств різних структурних підрозділів агропромислового комплексу (АПК). Податкові платежі підприємств різних функціональних сфер АПК суттєво відрізняються. Основна частка податкового навантаження припадає на сільськогосподарські підприємства, і має місце стала тенденція до посилення на них податкового тиску порівняно з іншими структурними підрозділами АПК. Якщо у 2001-2005 рр. сільгосппідприємства Сумської області сплатили 54,2% всіх податків АПК, то у 2006-2010 рр. – 56,9%, у переробних підприємств за цей період відбулося скорочення податкових платежів з 42,1% до 39,2%, а у обслуговуючих підприємствах податкове навантаження зросло лише на 0,2%. Така ситуація загострює проблему нееквівалентності обміну між підприємствами різних галузей агропромислового комплексу, зменшує доходи сільськогосподарських товаровиробників, послаблює їх можливості щодо запровадження новітніх технологій, які б забезпечили підвищення ефективності виробництва та використання земельних ресурсів.

Світовий досвід економічного розвитку свідчить, що більші можливості створювати додану вартість мають не сировинні галузі, а переробні, а також сфера послуг. Відповідно, у межах АПК податкове навантаження необхідно перерозподілити з тим, щоб переважна його частина припадала не на сільське господарство, а на суміжні з ним галузі і сфери. На необхідність диференціації податкового навантаження з урахуванням прибутковості галузей господарюючих суб'єктів наголошують як керівники-практики, так і провідні науковці [22, с.5]. З метою посилення купівельної спроможності населення щодо купівлі продуктів харчування разом з впровадженням для аграрних підприємств нульової ставки стягнення ПДВ слід оподатковувати цим податком переробників сільськогосподарської продукції, обслуговуючі сільське господарство підприємства, а також оптову і роздрібну торгівлю продовольством, як і фондопостачальні галузі, за ставкою не вище 10 %.

Висновки. Враховуючи недостатню ефективність сучасної практики функціонування ПДВ вважаємо, що ставка даного податку з операцій по поставці продукції сільськогосподарськими підприємствами не повинна дорівнювати загальній величині, а має бути нульовою. Господарюючих суб'єктів інших сфер АПК доцільно оподатковувати ПДВ за ставкою, яка б не перевищувала 10%. Такий порядок справляння ПДВ покращить фінансовий стан виробників та переробників сільськогосподарської продукції і посилить конку-

рентоспроможність підприємств, що виготовляють для селян засоби виробництва.

Список використаної літератури:

1. Дем'яненко М. Я. Проблемні питання державної політики фінансової підтримки сільського господарства / Дем'яненко М. Я. // Економіка АПК. – 2011. – № 7. – С. 67 – 75.
2. Малашенок Б. Податкова терапія виробничої кризи / Малашенок Б., Владимирський Г. // Економіка України. – 2006. – № 4. – С. 32 – 42.
3. Податки в Україні: від каральної до стимулюючої функції : зб. наук. ст. / за ред. Я. А. Жаліла. – К. : Альтерпрес, – 2003. – 120 с.
4. Кенэ Ф. Избранные экономические произведения / Кенэ Ф. – М. : Издательство социально-экономической литературы («Соцэкгиз»), 1960. – 551 с.
5. Лебедев В. А. Местные налоги. Опыт исследования теории и практики местного обложения / Лебедев В. А. – СПб. : Типо-Литография А. М. Вольфа, 1886. – XXI + 582 с.
6. Сміт А. Добробут націй. Дослідження про природу та причини добробуту націй / Сміт А.; пер. О. Васильєва, М. Межевикої, А. Малівського; наук. ред. Є. Литвин. – К. : Port-Royal, 2001. – 593 с.
7. Горб-Ромашкевич Ф. К. Лекции по истории, теории и практике оценки недвижимых имуществ / Горб-Ромашкевич Ф. К. – Полтава: Типо-Литография Губернского Правления, 1902. – С. 47.
8. Нитти Ф. Основные начала финансовой науки : пер. с итал. / Нитти Ф. – М. : Издание М. и С. Сабашниковых, 1904. – XXXII + 624 с.
9. Янжул И. Основные начала финансовой науки. Учение о государственных доходах / Янжул И. – Четвертое изд., изм. и доп. – СПб. : Типография М. Стасюлевича, 1904. – IV + 498 с.
10. Єфименко Т. І. Основні напрями трансформації податкової системи в Україні / Єфименко Т. І. // Фінанси України. – 2007. - № 9. – С. 9 – 13.
11. Дем'яненко М. Я. Податкова політика щодо АПК в період становлення ринкових відносин / Дем'яненко М. Я. // Вісник Сумського державного аграрного університету. Серія : Економіка та менеджмент. – Суми, 2001. – Вип. 1. – С. 18 – 21.
12. Месель-Веселяк В. Я. Розвиток форм господарювання в аграрному секторі України (результати, проблеми) / Месель-Веселяк В. Я. // Економіка АПК. – 2006. – № 12. – С. 34 – 41.
13. Лютий І. Концепція реформування податкової системи України та конкурентоспроможність національної економіки / Лютий І., Тропіна В. // Економіка України. – 2007. – № 8. – С. 19 – 27.
14. Скрипник А. Фіскальна Ефективність та можливі шляхи регулювання ПДВ в Україні / Скрипник А., Паянок Т. // Економіка України. – 2008. - № 4. – С. 29 – 42.
15. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page37>.
16. Статистичний щорічник України за 2010 рік / за ред. Осауленка О. Г. – К. : Державний комітет статистики України, 2011. – 559 с.
17. Сутирин С. Ф. Налоги и налоговое планирование в мировой экономике / Сутирин С. Ф., Погорлецкий А. И.; под ред. Сутирина С. Ф. – СПб. : Изд-во В. А. Михайлова, Изд-во «Полиус», 1998. – 577 с.
18. Про підтримку сільськогосподарських товаровиробників : Указ Президента України від 2.12.1998 р. № 1328/98 // Офіційний вісник України. – 1998. - № 48. – С. 1.
19. Про першочергові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів України : Закон України від 31.10.2008 р. № 639-VI // Офіційний вісник України. - 2008. – № 84. – С. 11 – 19.
20. Економічні проблеми ХХІ століття: міжнародний та український виміри / за ред. С. І. Юрія, Є. В. Савельєва. – К. : Знання, 2007. – 595 с.
21. Зоря С. Рационалізація оподаткування сільського господарства в Україні / Зоря С. // Зміна фокусу аграрної політики та розвитку села в Україні: висновки та перспективи для руху вперед : зб. наук. праць / С. Зоря, В. Меєрс, С. Дем'яненко, Т. Джонсон. – К. : КНЕУ, 2005. – С. 121 – 135.
22. Мельник Ю. Ф. Агропромислове виробництво України: уроки 2008 року і шляхи забезпечення інноваційного розвитку / Мельник Ю. Ф., Саблук П. Т. // Економіка АПК. – 2009. – № 1. – С. 3 – 15.

Проанализирован действующий механизм функционирования НДС в аграрном секторе экономики и предложены направления его совершенствования.

The operating mechanism of functioning of the VAT in agrarian sector of economy is analyzed and directions of its perfection are offered.

Рецензент: д.е.н., професор Є. В. Мішенін
Дата надходження до редакції: 01.04.2012 р.